

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Boomgaardstraat te Antwerpen

Vanessa Vander Ginst
Maarten Smeets

Kessel-Lo, 2017
Studiebureau Archeologie bvba

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Boomgaardstraat te Antwerpen

**Vanessa Vander Ginst
Maarten Smeets**

**Kessel-Lo, 2017
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Boomgaardstraat te Antwerpen

Initiatiefnemers:	Coudenberg Property Partners nv
Projectleiding:	Maarten Smeets
Erkend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst
Auteurs:	Vanessa Vander Ginst
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bvba
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2017, Studiebureau Archeologie bvba

Inhoudstafel

Inhoudstafel	p.1
Hoofdstuk 1 Bureauonderzoek	p.2
1.1 Beschrijvend gedeelte	p.2
1.1.1 Administratieve gegevens	p.2
1.1.2 Archeologische voorkennis	p.4
1.1.3 Onderzoeksopdracht	p.4
1.1.4 Beschrijving geplande werken	p.5
1.1.5 Werkwijze	p.7
1.2 Assessmentrapport	p.9
1.2.1 Landschappelijke ligging van het projectgebied	p.9
1.2.2 Historische beschrijving van het projectgebied	p.12
1.2.3 Archeologisch kader van het projectgebied	p.18
1.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied	p.19
1.2.5 Synthese	p.20
1.2.6 Samenvatting voor een gespecialiseerd publiek	p.20
1.2.7 Samenvatting voor een niet gespecialiseerd publiek	p.20
Hoofdstuk 2 Programma van maatregelen	p.22
2.1 Administratieve gegevens	p.22
2.2 Gemotiveerd advies	p.22
2.3 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem	p.25
2.3.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen	p.25
2.3.2 Onderzoeksstrategie, methode en technieken	p.26
Bibliografie	p.28

Hoofdstuk 2 Programma van maatregelen

2.1 Administratieve gegevens

Initiatiefnemers: Coudenberg Property Partners nv
De Merodelei 1
2600 Berchem

Locatie: Boomgaardstraat, 2018 Antwerpen (fig. 2.1)
Antwerpen / F1349I²⁹ & F1349n²⁹
Bounding box: punt 1: x= 153353, y= 209984
punt 2: x= 153501, y= 210151

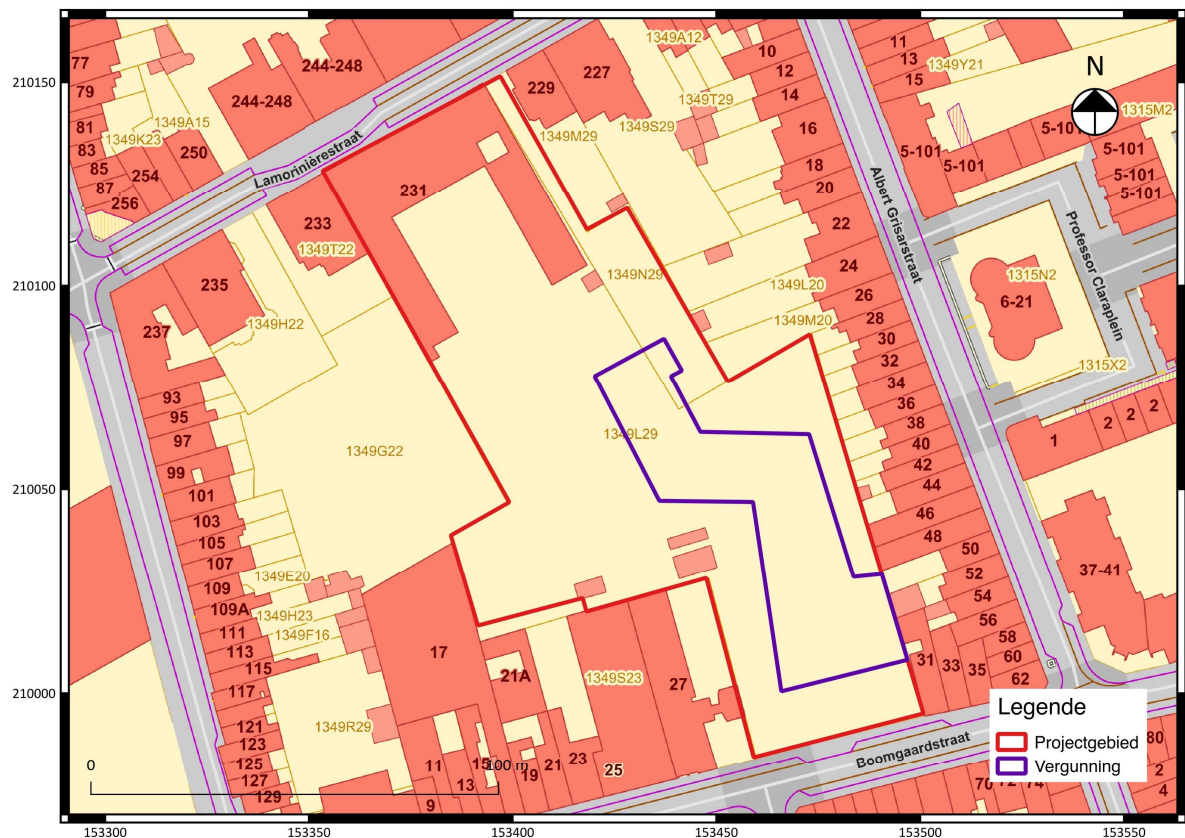

Fig. 2.1: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied (rood) (©CADGIS).

2.2 Gemotiveerd advies

Op basis van het tot nu toe uitgevoerde vooronderzoek – bestaande uit een bureauonderzoek – kan worden gewezen op de noodzaak van verder archeologisch onderzoek (met ingreep in de bodem). De aan- of afwezigheid van een archeologische vindplaats kan op dit moment niet met zekerheid

worden aangetoond. Op basis van het bureauonderzoek kan worden vastgesteld dat de geplande werken een grote impact zullen hebben op het eventueel aanwezige bodemarchief.

Het projectgebied ligt op de overgang van de Polders en de Kempen. Het terrein ligt op een hoogte tussen 9,5 en 11 mTAW op een lichte helling van een opduiking. Het gebied helt af naar de Schelde toe die op ca. 2 km ten noordwesten van het projectgebied stroomt.

Het gebied is bebouwd en bijgevolg niet gekarteerd op de bodemkaart. In de omgeving liggen volgens de gegevens van de bodemkaart o.m. matig natte gronden op licht zandleem met sterke antropogene invloed en matig droge licht zandleemgronden met diepe antropogene humus A-horizont.

Deze landschappelijke situatie, een verhevenheid met water in de nabijheid, is gunstig voor het aantreffen van bewoningsites vanaf de metaaltijden tot en met de volle middeleeuwen.

Het archeologisch potentieel vanaf de late/postmiddeleeuwen is eerder laag. Op de Ferrariskaart (1771-1778) is het gebied namelijk ingekleurd als akkerland; op de Atlas der Buurtwegen (1841) en de kaart van Vandermaelen (1846-1854) blijft het gebied leeg. Tot op heden blijft het gebied onbebouwd. Wel is er een parking aangelegd.

In de onmiddellijke omgeving van het projectgebied zijn tot op heden betrekkelijk weinig archeologische vindplaatsen gekend volgens de Centrale Archeologische Inventaris. De meeste geïnventariseerde vindplaatsen in de onmiddellijke omgeving zijn namelijk aangeduid aan de hand van de bewoning op de Ferrariskaart of zijn recentere relicten.

Er zijn geen aanwijzingen dat het projectgebied in het verleden werd verstoord. Hierdoor betekenen de geplande werken een grote impact op het eventueel aanwezige bodemarchief. Op basis van het bureauonderzoek kan geen eenduidig antwoord worden geformuleerd over de aan- of afwezigheid van relevante archeologische waarden binnen de grenzen van het projectgebied.

Omdat het terrein momenteel nog niet in eigendom is van de initiatiefnemer, dient het onderzoek te worden uitgevoerd in uitgesteld traject.

Eerst wordt de opportuniteit van de diverse methoden van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Opportuun	Motivering
Landschappelijke boringen	Nee	Tijdens het bureauonderzoek kwamen geen elementen aan het licht die wijzen op de mogelijke aanwezigheid van verstoringen. Er zijn evenmin specifieke aanwijzingen dat er een steentijdsite zou aanwezig zijn op het terrein. Een booronderzoek binnen dit onderzoek zou dan ook enkel een meerkost betekenen.
Landschappelijke profielputten	Nee	Tijdens het bureauonderzoek kwamen geen elementen aan het licht die wijzen op de mogelijke aanwezigheid van verstoringen. Er zijn evenmin specifieke aanwijzingen dat er een steentijdsite zou aanwezig zijn op het terrein. Een booronderzoek binnen dit onderzoek zou dan ook enkel een meerkost betekenen.

Geofysisch onderzoek	Nee	Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Ook dient er op gewezen te worden dat vooral grote en specifieke sporen opgemerkt worden tijdens dit soort onderzoek. Kleinere sporen die mogelijk deel uit maken van een plattegrond worden al sneller niet opgemerkt. Ook dient na de uitvoering van geofysisch onderzoek steeds verder onderzoek met ingreep in de bodem plaats te vinden om de aard van de aangetroffen anomalieën te verifiëren.
Veldkartering	Nee	Binnen dit onderzoek biedt deze methode geen meerwaarde en zal dit vermoedelijk niet tot kenniswinst leiden.

Vervolgens wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek met ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Opportuin	Motivering
Verkennd archeologisch booronderzoek	Nee	Tijdens het bureauonderzoek kwamen geen specifieke aanwijzingen naar voren dat er een steentijdsite zou aanwezig zijn op het terrein. Een booronderzoek binnen dit onderzoek zou dan ook enkel een meerkost betekenen.
Waarderend archeologisch booronderzoek	Nee	Tijdens het bureauonderzoek kwamen geen specifieke aanwijzingen naar voren dat er een steentijdsite zou aanwezig zijn op het terrein. Een booronderzoek binnen dit onderzoek zou dan ook enkel een meerkost betekenen.
Proefputten in functie van steentijd artefactensites	Nee	Tijdens het bureauonderzoek kwamen geen specifieke aanwijzingen naar voren dat er een steentijdsite zou aanwezig zijn op het terrein. Een booronderzoek binnen dit onderzoek zou dan ook enkel een meerkost betekenen.
Proefsleuven en/of proefputten	Ja	Het is nuttig deze methode toe te passen op het terrein, omdat de onderzoekstechniek een beter ruimtelijk inzicht biedt dan de voorgaande onderzoekstechnieken. Omwille daarvan, en de verwachting dat er geen complexe verticale strategie aanwezig is, is een proefsleuvenonderzoek aangewezen. Om beter ruimtelijk inzicht toe te laten is het nodig een groter percentage van het terrein (12,5%) te onderzoeken dan de voorgaande

		onderzoeksmethoden, wat resulteert in een grotere schadelijke impact op het bodemarchief. Deze methode is echter niet overdreven schadelijk te noemen. Ondanks de grotere schadelijke impact op het bodemarchief is deze onderzoeksmethode nodig om verdere uitspraken te kunnen doen over de eventuele aanwezigheid van een archeologische site op het terrein.
--	--	--

Na afweging van de opportuniteit van elke individuele onderzoeksmethode wordt de combinatie van verschillende methoden afgewogen op basis van dezelfde criteria. Op basis van hogerstaande afwegingen wordt een vooronderzoek voorgesteld dat bestaat uit een proefsleuvenonderzoek.

2.3 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.3.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Doelstelling van een vooronderzoek met ingreep in de bodem is nagaan of archeologische niveau's aanwezig zijn in het projectgebied en op welke diepte, om een inschatting te kunnen maken van de versturende impact van de geplande werken. Verder dient het vooronderzoek met ingreep in de bodem uitspraken te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied en over het potentieel op kennisvermeerdering.

Kunnen de gegevens uit het vooronderzoek met ingreep in de bodem bijkomende informatie aanleveren die toelaten de hypothesen gebaseerd op het bureauonderzoek bevestigen, verfijnen of bij te sturen op vlak van de opbouw van de ondergrond, aanwezigheid van intacte bodems, verstoring van de oorspronkelijke bodem, verwachte periode en aard van de site bijvoorbeeld?

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveau's?
- Waar ligt/ lag de hoogste grondwaterspiegel?
- Zijn er nog intacte bodems aanwezig?
- In hoeverre is de oorspronkelijke bodem (sub)recent verstoord?
- Zijn er, ondanks de lagere verwachting voor sporensites vanaf de late middeleeuwen, toch resten uit deze periode aangetroffen?

Het vooronderzoek in zijn geheel kan als volledig worden beschouwd als er voldoende informatie werd gegenereerd om:

- een te bekrachtigen nota op te maken die de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende staft.
- een te bekrachtigen nota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering afdoende staft.
- een te bekrachtigen nota op te maken die de onmogelijkheid voor een behoud in situ staft en een plan van aanpak hiervoor biedt.

- een te bekrachtigen nota op te maken die de mogelijkheid voor een behoud in situ staft en een plan van aanpak hiervoor biedt.

De onderzoeksmethode beslaat de zone van de geplande onderkelderde nieuwbouw met een oppervlakte van ca. 2236 m², aangezien enkel hier ingrijpende werken worden uitgevoerd (fig. 2.2). De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen van het assessment beantwoord zijn.

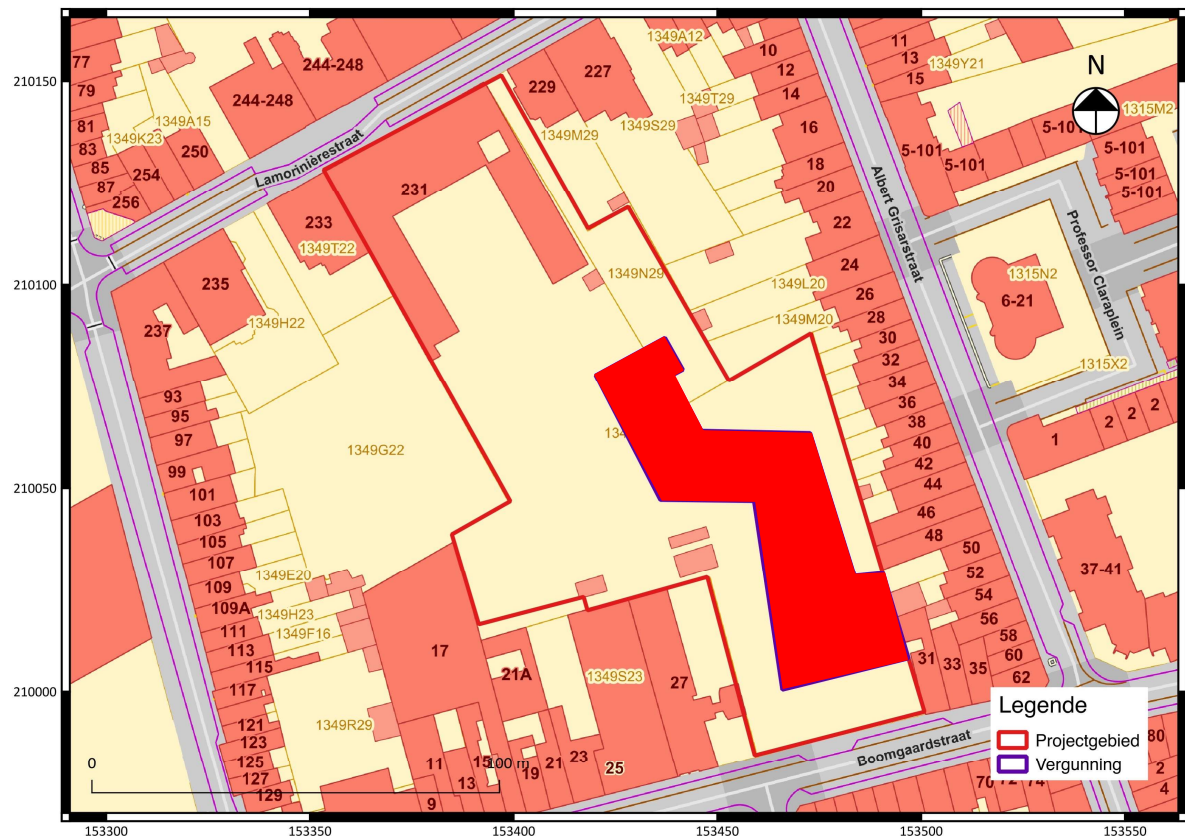

Fig. 2.2: Synthesepan met aanduiding van de zone die geselecteerd is voor verder onderzoek.

2.3.2 Onderzoeksstrategie, methode en technieken

De sleuven worden aangelegd volgens de Code van Goede Praktijk.

Bij de inplanting (fig. 2.3) wordt rekening gehouden met de vorm van het terrein en wordt getracht om zoveel mogelijk uit de bestaande parking te blijven. Dit is enerzijds handiger bij de uitvoer en verlaagt de kans op het aantreffen van nutsleidingen in de sleuven.

Er wordt gekozen voor proefsleuven van 1,8 - 2 m breed. In moeilijk leesbare bodems kan er voor bredere proefsleuven (3 - 4 m) gekozen worden vanuit de overtuiging dat dit de herkenbaarheid en leesbaarheid van de sporen ten goede komt. Echter, recent onderzoek¹ heeft uitgewezen dat bredere sleuven bij continue sleuven eenzelfde dekkingsgraad tot gevolg heeft als de 2 m brede proefsleuven. Daarenboven ligt het gemiddeld aantal sporen dat wordt aangesneden bij 4 m brede

¹ Haneca e.a. 2016

sleuven steeds lager in vergelijking met de 2 m brede variant. Vanuit economische redenen wordt er bijgevolg voor 2 m brede proefsleuven geopteerd. Wanneer deze met een maximale tussenafstand van 15 m worden uitgegraven, zullen de sleuven minstens 12,5% van het te onderzoeken terrein blootleggen, zoals in de Code van de Goede Praktijk wordt voorgeschreven. De sleuven moeten minstens 10% van het volledige terrein beslaan, tenzij tijdens de uitvoering van de werking grote bodemverstoringen worden vastgesteld. In totaal moet minstens 12,5% van het terrein onderzocht worden. De resterende 2,5 % van het terrein wordt afgegraven door middels van kijkvensters.

De proefsleuven en noodzakelijke kijkvensters worden uitgegraven met een graafmachine met een tandenloze bak. De proefsleuven worden aangelegd op alle archeologische niveaus waarop grondsporen te zien zijn. De teelaarde en eventuele afdekkende lagen worden verwijderd.

De uitvoerders van het proefsleuvenonderzoek dienen niet te beschikken over bijkomende specifieke competenties ten opzichte van deze opgenomen in de Code van Goede Praktijk.

Fig. 2.3: Inplanting van de proefsleuven.

Bibliografie

Websites (geraadpleegd op 25-1-2017)

<https://cai.onroerenderfgoed.be>

<https://geo.onroerenderfgoed.be>

www.cartesius.be

www.dov.vlaanderen.be

www.geopunt.be

www.kbr.be

<https://www.google.be/maps>

Literatuur:

De Coninck F. L. 1963: *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Schilde 29W*. Gent.

Haneca, K., S. Debruyne, S. Vanhoutte en A. Ervynck. 2016. *Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven: Op zoek naar een optimale strategie*. Onderzoeksrapport Agentschap Onroerend Erfgoed 48. Brussel.

